УДК 128; -022.241; 101.9

Шкіль Л.Л.

Втеча від життя: унікальність філософії Еміля Дюркгейма

Vtecha vid zhyttia: unikalnist filosofii Emilia Diurkheima

(Escape from life: the unique philosophy of Emile Durkheim)

Авторське резюме

На основі філософських та соціологічних досліджень французького філософа та соціолога Еміля Дюркгейма досліджується така важлива та актуальна, особливо для нашого часу проблема як самогубство. В статті викладено роздуми автора про різні причини самогубства, аналізується література з приводу цієї проблеми. Автор ставить перед собою такі завдання: знайти, які саме соціальні фактори, (їх Е. Дюркгейм називає соціальним відсотком самогубства) впливають на самогубство, загрожують збільшенню кількості самогубств та показати, в якому співвідношенні проблема самогубства стоїть до інших соціальних проблем і яким шляхом виявилось би можливим вплинути на неї, тобто яким чином можна зменшити схильність до самогубства у громадян. В статті проаналізовано, яким було ставлення до самогубства у різні періоди історії. Зроблено висновки, що самогубство засуджується майже кожною релігією. Також автор розглядає у статті і поняття евтаназії. Але найбільший акцент автор робить саме на соціальному та філософському аспекті цієї проблеми, на якій і ґрунтується дослідження відомого французького філософа та соціолога Еміля Дюркгейма «Самогубство: соціологічний етюд».

Ключові слова: Е. Дюркгейм, самогубство, самотність, суспільство, соціологічний метод, індивід, відчуження.

Abstract

Based on the philosophical and sociological studies of the French philosopher and sociologist Emile Durkheim studied as important and relevant, especially for our time as the problem of suicide. In the article the author's reflections on the various causes of suicide, analyzes the literature on this problem. The author poses the following objectives: to find what social factors (their Emile Durkheim calls social suicide rate) affect suicide, threaten to increase the number of suicides and show in what proportion the problem of suicide is to other social problems and which way it turned out to possible influence it, ie how to reduce the propensity to suicide in people. The article analyzes, which was related to suicide in different periods of history. The conclusion is that suicide is condemned almost every religion. Also in the article the author examines the notion of euthanasia. But the greatest emphasis is the author makes the social and philosophical aspect of the problem, on which the study is based renowned French philosopher and sociologist Emile Durkheim "Suicide: a sociological study."

Keywords: Emile Durkheim, suicide, loneliness, society, sociological method, individual alienation.

Постановка проблеми. Що людину спонукає переривати своє життя? Від чого вона тікає? Чого вона боїться – свого майбутнього? Чи свого минулого? Філософія завжди виконувала своє головне завдання - ставити запитання, вчити мислити, міркувати, зупинятися хоча б на мить і задумуватися про найголовніше. Життя людини повинно бути найголовнішим об’єктом міркувань, тому що нема нічого цінніщого, важливішого, ніж життя. Людину ніхто не запитує про те, чи хотіла вона народитися, але питання про закінчення свого життя, людина, іноді бере на себе сміливість вирішувати сама. Наскільки правомірними є такі рішення? Кому про це можна судити і чи можна давати оцінку діям людини, яка вирішила раптом обірвати своє життя? Звичайно, що ці міркування безумовно є актуальними, і дуже болючими у наш такий непростий для України час - час розпачу, відчаю, зневіри у

майбутнє…Проблемою самогубства займалось і продовжує займатись дуже багато філософів, але ця проблема не втрачає своєї актуальності, оскільки, нажаль, кожне суспільство в певні складні історичні періоди має схильність до самогубства.

Аналіз досліджень і публікацій. Грунтовний аналіз такої актуальної проблеми як самогубство дає відомий французький соціолог та філософ Еміль Дюркгейм. Безумовно, що найбільше міркувань на цю тему висловлюється у філософії відомих представників таких течій як екзистенціалізм та філософія життя – це і А. Камю, і К. Ясперс, Ф. Ніцше, М. Хайддегер, Ж.-П. Сартр, А. Шопенгауер тощо. Та й у класика німецької філософії І. Канта також знаходимо серйозні міркування про самогубство, зокрема в лекціях з етики, в «Основоположеннях до метафізики моралі» та «Метафізиці моралі».

На пострадянському просторі найбільш відоме дослідження російського професора Аванесова С.С., яке присвячується пошукам першооснов філософської суїцидології, також проблемам життя, смерті та безсмертя присвячує свої міркування ще один російський дослідник Л.Є. Балашов.

Не оминули увагою цю тему й українські дослідники. Зокрема міркування на цю тему зустрічаються у таких відомих філософів як О. Базалук, Н. Хамітов, С. Крилова тощо.

Мета дослідження: знайти, які саме соціальні фактори, (їх Е. Дюркгейм називає соціальним відсотком самогубства) впливають на самогубство, загрожують збільшенню кількості самогубств та показати, в якому співвідношенні проблема самогубства стоїть до інших соціальних проблем і яким шляхом виявилось би можливим вплинути на неї, тобто яким чином можна зменшити схильність до самогубства у громадян.

Виклад основного матеріалу.

Самогубство завжди засуджувалось і суспільством, і, зокрема, релігією як найбільший гріх. Цей осуд ми зустрічаємо і у міфології, про що говорить і міф

про нещасного, але зухвалого Сізіфа, який хотів спробувати обдурити смерть. Але якщо мова йде про самогубство, то виходить що тут людина, навпаки, намагається обдурити життя, намагається його навмисне уникнути, випередити, тобто втекти від нього, сховатися. Про втечу від життя мова йде і у найдавнішій світовій релігії – Буддизмі. Загальна сутність філософії якої якраз й полягає в тому, що поки людина живе – вона нещаслива, і лише втеча від життя, відсутність будь-яких бажань рятує її від усіх нещасть, на які її прирікає життя. Тобто, виходить, що, згідно філософії Буддизму, краще було б взагалі не з'являтися в цьому світі, краще було б взагалі не народжуватись. Тим не менше релігія буддизму, так само, як і усі інші релігії, суворо засуджує самогубство. Отже життя людини повинно бути свого роду ніби карою, випробуванням, перевіркою на терпіння. Але, незважаючи на те, що людство завжди засуджувало такий феномен як самогубство, людина, як стверджують більшість філософів-екзистенціалістів, зокрема Ж.-П. Сартр вільна, отже вона має право на вільний вибір – жити їй чи ні. Особливо відверто про це пише А. Камю: «Є лише одна справжня філософська проблема – проблема самогубства. Вирішити, варте чи не варте життя того, щоб його прожити – означає відповісти на фундаментальні питання філософії [4, с. 23].

Проблема самогубства також має неоднозначні вирішення у різних народів і в різні періоди історії. Практично в усіх стародавніх культурах існувало добровільне принесення себе в жертву богам в ім'я суспільних інтересів. В Античності, наприклад, можна навіть зустріти деякі моменти заохочення до самогубства. Зокрема стоїки закликали до самогубства, коли життя з різних причин ставало нестерпним. Але як найбільший гріх перед Богом самогубство стало засуджуватись у християнстві. Адже людина ніби нехтує найдорожчим подарунком від Бога – життям. Також суворо засуджують самогубство іслам, іудаїзм, буддизм, індуїзм.

Сучасне суспільство продовжує засуджувати самогубство, хоча і не в таких жорстких формах, як раніше. Тому в сучасних дискусіях про «право на

смерть» мають на увазі не самогубство як активну дію суб'єкта, а людину, яка вмирає і їй штучно уповільнюють прихід смерті. Проблема «права на смерть» трансформувалась у проблему евтаназії (від грец. — легка смерть) - безболісної, легкої смерті. Поняття евтаназії сягає аж до Платона, який вважав, що не слід чинити перешкоди смерті фізично слабких. В епоху Відродження знов виникло поняття «спокійної та м'якої смерті». Розпочинаючи з XVIII ст. переважно відмовляли людям у праві самим вирішувати власну долю. У XX ст. поняття евтаназії дискредитовано нацистами, які проводили у межах «Програми евтаназії» акції зі стерилізації та знищення людей. Тому після Нюрнберзького процесу це слово тривалий час не вживалося. Юристи оцінювали евтаназію як злочин та прирівнювали її до вбивства. Тільки починаючи з 50-х років ця проблема почала знову широко обговорюватися. Філософи, юристи, лікарі прагнуть розв'язати два найбільш фундаментальних питання: чи може взагалі евтаназія мати моральне обґрунтування та за яких умов її можна узаконити. На ці питання немає однозначної відповіді. Дехто відстоює право свободи вибору особи і вважають, що коли хворий вирішив прискорити прихід власної смерті і не завдає цим лиха іншим, то акт евтаназії не повинен заборонятися законом. Більше того, акт евтаназії буде гуманним, якщо хворий відчуває жорсткий біль. Інші відстоюють недоторканність людського життя за будь-яких умов.

Звичайно, що причин для самогубства можна виділити дуже багато. Над цим питанням міркують не лише філософи, але й соціологи, психіатри, медики тощо.

Нас цікавить більше соціальний та філософський аспекти цієї проблеми. Якраз ці фактори й досліджує у своїй праці «Самогубство: соціологічний етюд» засновик французької соціологічної школи та структурно-функціонального аналізу французький філософ та соціолог Еміль Дюркгейм.

Він розпочинає своє дослідження з того, що висловлює сумнів з приводу розуміння, здавалось би, зрозумілого всім такого феномену як самогубство.

Хоча загальна сутність цього терміну визначається ним як цілеспрямоване, навмисне позбавлення себе життя. Але далі філософ наводить різні приклади, різні життєві ситуації, за яких людина може піти з життя. Наприклад, він розмірковує над тим, коли, наприклад, солдат йдучи на бій прирікає себе на смерть – це суїцид чи ні? Дюркгейм продовжує наводити інші приклади і пише про смерть мучеників, які вмирають за віру, про матір, яка приносить себе в жертву заради дитини і т. д. Але в усіх цих прикладах філософ пише про головну, спільну рису, яка об'єднує ці випадки смерті – це смерть заради чогось, заради якоїсь мети, це усвідомлення того, що смерть, в даному випадку, може принести користь або конкретній людині, або певній соціальній групі або й суспільству загалом. Тут смерть постає як не безглузде позбавлення себе життя, не як страхітлива, боязлива втеча від життя, яке людині не подобається або набридло, а як вимушений крок, як самопожертва заради користі для інших. Виходить, що самогубство може бути як егоїстичним так і альтруїстичним. Саме детальному аналізу цих двох типів самогубств, серед чотирьох інших Еміль Дюркгейм присвячує своє дослідження. Зрештою, філософ все таки дає своє визначення самогубства: «самогубством називається кожен смертний випадок, який безпосередньо або опосередковано є результатом позитивного або негативного вчинку, скоєного, тим хто постраждав, якщо цей останній знав про результат, якого він очікував»[3, с. 77]. З такого визначення, випливає наступне спостереження, яке робить Дюркгейм, що самогубство притаманне лише людині, оскільки, тварини не наділені свідомістю і тому не можуть свідомо позбавляти себе життя.

Дюркгейм міркував над різними причинами самогубства, і прийшов до висновку, що головними причинами є не психологічні, а саме соціальні фактори. Хоча до Дюркгейма й були названі деякі психологічні причини самогубств, але він за допомогою результатів соціологічних досліджень заперечив цю думку і категорично стверджує, що причини самогубств лише соціальні.

Проте, згодом, багато науковців за таке категоричне твердження критикували Е. Дюркгейма. Зокрема, такі автори, як Джонсон, Гіббс, Інкелес, особливо Берк, звинувачували Дюркгейма за неправильний, односторонній, холістичний підхід при дослідженні такої складної проблеми як самогубство. На думку Берка, «Дюркгейм намагався показати лише які є показники самогубства в різних соціальних середовищах, а як дію окремої людини, як глибоко індивідуальну проблему він, нажаль, не досліджує і обходить стороною» [7, с. 34]. Важко сказати – це було великою помилкою Дюркгейма, чи свідомо вибраним одностороннім завданням його дослідження. Сам філософ такий підхід пояснює так: «Справді, хіба вчинок самогубця не пояснюється зазвичай його темпераментом, характером, обставинами, які були напередодні, подіями його приватного життя? В даний момент нашим завданням не є пошуки того, якою мірою і за яких умов буде законно таким чином вивчати питання про самогубство: але можна сказати тільки одне з повною достовірністю, а саме - що воно може бути розглянуто з абсолютно іншої точки зору» [3, с. 96]. І далі Дюркгейм проводить дослідження з приводу того, який взаємозв’язок між самогубством і психічними хворобами, застосовуючи при цьому свій соціологічний підхід. І приходить до висновку, що хоча до нього багато психологів, психіатрів стверджували, що самогубство – це хвороба душевнохворих людей – його дослідження говорять про протилежне. «В країнах, де менше за все божевільних, більше всього самогубств; це особливо помітно в Саксонії» [3, 104] - пише мислитель.

Отже, як вже згадувалось вище, Еміль Дюркгейм загалом виділяє 4 типи самогубства:

1) альтруїстичне;
2) егоїстичне;
3) аномічне;
4) фаталістичне.

Ми не ставимо за мету детальний аналіз усіх цих форм самогубства, але спробуємо виділи головні причини, які об’єднують усі ці форми.

Отже основною причиною самогубства Е. Дюркгейм вважає саме самотність. Але причини самотності, на думку філософа, носять не індивідуальний, а соціальний характер. Саме за цей такий односторонній і категоричний висновок і критикували філософа.

На думку, Еміль Дюркгейма, людина, яка знаходиться осторонь від суспільства, автоматично позбавляється такої якості як соціальність. Але чи мав право філософ на такі категоричні твердження? Також постає питання - як людина позбавляється соціальності? Вона це робить навмисно, чи саме суспільство навмисно ніби виштовхує людину на зовні із себе, саме суспільство відсторонюється від людини? Тоді як це можливо? І тут мова йде про конкретну соціальну групу чи про набагато масштабніші виміри? Вслід за самотністю, як однією з головних причин самогубства, Дюркгейм називає наступну причину, в якій знову ж таки звинувачує суспільство – це байдужість. Байдужість Дюркгейм розглядає як початок смерті. Але смерть і відношення до неї можна розглядати по-різному, як, наприклад відомий український філософ Олег Базалук: «Смерть - це не зникнення людського, а присутність для Іншого першооснови, яка одних забирає з буття, а інших відроджує до буття. Виходить, що смерть - це перезавантаження, перетворення людини, повернення в буття я-психіки з новою основою і в новому я-тілі [1, с. 216].

Що ж стосується байдужості, то тут слід ще внести пояснення, що мова йде про байдужість у двосторонньому порядку – як з боку суспільства, так і з боку індивіда. Адже для збайдужілої, розчарованої людини перестають існувати будь-які цінності, будь-яка жага та воля до життя, будь-яке прагнення до діяльності, будь-яке прагнення щось змінювати у світі, у суспільстві, і навіть у власному житті. І як результат, байдужість та самотність ведуть за собою посилену роботу свідомості, яка постійно ставить безліч різноманітних запитань, які є складними по своїй сутті, і яких не хоче чути суспільство.

Суспільство, для якого окремий індивід перетворюється на ніщо, також знецінюється в очах індивіда, індивід в ньому розчаровується. Нажаль, таку ж загрозливу ситуацію ми спостерігаємо і в нашому суспільстві, в наш складний час, в який ми всі живемо. Конкретній людині, насамперед, необхідна взаємна любов, в тому числі і від суспільства, від країни, від друзів і т.д. Однак, якщо індивід відчуває навколо себе вакуум, це породжує думки про безвихідь, про неможливість отримати у відповідь любов суспільства, і, як, наслідок, людина поринає у безнадійність, розпач, зневіру. Згодом у людини з'являється відчуття втрати сенсу життя, і, як, наслідок, її починають охоплювати своїм розпачем думки про самогубство. Тут ми бачимо, що Дюркгейм розглядає якраз егоїстичне самогубство. Адже людина не знаходить у собі сили протистояти самотності та відчаю, не бачить сенсу жити, якщо вона не потрібна суспільству.

Хоча Дюркгейма й звинувачують у надмірній схильності все узагальнювати і зводити будь-які дослідження, в тому числі, й ті які стосуються самогубства до соціології, використовуючи при цьому лише соціологічний метод, тим не менше у Дюркгейма ми зустрічаємо й філософські міркування з приводу каузального зв'язку самотності та самогубства. Зокрема мислитель розмірковує над тим, як сприймають і переносять самотність чоловіки та жінки. Цій актуальній темі присвячує й своє ґрунтовне дослідження й наш один з найвідоміших корифеїв української сучасної філософії Н.В. Хамітов у книзі «Самотність: чоловіча та жіноча». Він пише, що «феномен холостяка значно більш давніший, ніж феномен старої діви – в силу значно більшої свободи чоловіків користуватись своєю самотністю» [6, с. 18]. Дюркгейм також вказує на суттєві відмінності цього соціального явища і показує, наскільки по-різному сприймається самотність чоловічою та жіночою статтю.

Загалом Дюркгейм робить висновок, що навіть соціологічні опитування, говорять самі за себе, а саме: незважаючи на те, що чоловіча стать вважається сильнішою, статистика показує, що відсоток самогубств серед чоловіків зустрічається набагато частіше, ніж серед жінок. І автор намагається з'ясувати

у чому тут справа, з чим це пов’язано. Е. Дюркгейм пов’язує це із різною потребою у соціальній реалізації, і приходить до висновку, що суспільство для жінки менш важливе і необхідне, ніж для чоловіка. Що ж стосується чоловічої самотності, то тут Дюркгейм приходить до таких висновків: «чоловік нашого часу відчуває себе притиснутим релігійною традицією, по-мірі свого розвитку думка його, воля та енергія виступають з ієрархічних рамок; але на їхньому місці мають бути інші; як соціальна істота більш складного типу, він лише тоді зберігає рівновагу, коли поза собою знаходить багато точок опору; і оскільки моральна стійкість його залежить від багатьох зовнішніх умов, то внаслідок цього вона легше й порушується» [3, с. 201]. Тобто чоловіки більш залежні від соціального визнання і в цьому полягає основний мотив їхнього прагнення до самореалізації.

Те, що самотність носить саме соціальний характер, і як загрозу самогубства являє собою найсильніший мотив Дюркгейма знову ж таки переконує в цьому соціологічна статистика, яка говорить про те, що неодружені люди набагато рідше закінчують життя самогубством, ніж одружені. І з приводу цього Дюркгейм пише: «дійсно, неодруженому життя дається легше, ніж одруженому. Хіба шлюб не несе з собою різного роду хвилювань і обов’язків? Хіба для того, щоб забезпечити теперішнє і майбутнє сім’ї не доводиться накладати на себе більше обов’язків і обмежень, ніж їх випадає на долю самотньої людини?» [3, с. 187]. Тобто, мислитель тут показує, що людину більше пригнічує та штовхає до самогубства саме самотність людини у соціумі, відчуття непотрібності суспільству, ніж індивідуальні причини самотності, як, наприклад, відсутність сім’ї.

Одним із найбільш цікавих понять у Еміля Дюргейма є поняття аномії, анемічного самогубства. Згідно Дюркгейму, аномія – це такий стан суспільства, за якого наступають розпад, дезінтеграція, розпад системи цінностей і норм, що гарантують суспільний порядок. Французький соціолог вважав, що аномія обумовлена кризою всього суспільства, його соціальних інститутів,

суперечностей між різними цілями і прагненнями та неможливістю їх реалізувати. Як пише російська дослідниця Смородина М.С.: «Можливо, зараз і наше суспільство перейшло до стану, який свого часу Дюркгейм охарактеризував поняттям «аномія», констатуючи, що у членів такого суспільства переважає негативне відношення до норм і моральних цінностей тієї соціальної системи, в якій вони живуть. Сьогодні у людей відсутні чіткі осмислені еталони і зразки поведінки, яка схвалюється суспільством. Іде процес люмпенізації, і окремим індивідам єдиним виходом із ситуації є самогубство. Підтвердженням цьому є сумна статистика» [5, с. 141]. Явища проаналізовані і описані автором, нажаль, нагадують і наше суспільство в якому ми живемо – суспільство знівелейованих цінностей, суспільство суцільного нігілізму. І ми всі разом, повинні об’єднатись, щоб змінити його на краще, щоб знищити назавжди цей нігілізм, а на його місці побудувати непохитну, стійку, зразкову для усього світу систему цінностей і моралі.

Пошуком причин самогубства у сучасному суспільстві займається й російська дослідниця Т.В. Белецька «Зростання кількості суїцидів є наслідком порушень соціальної організації суспільства, які можуть проявлятися як в ослабленні соціальних зв’язків між індивідами, так і в неприйнятті соціальних норм, в регулятивній дисфункції соціальної поведінки з боку суспільства, в конфлікті між заданими суспільством цінностями і засобами їх досягнення» [2, с. 94].

Висновки. Отже, методологія дослідження такого складного і страшного явища як самогубство у Еміля Дюркгейма ґрунтується в основному на соціальній статистиці. На думку мислителя, пояснити розходження в кількості самогубств в різних країнах і в різні періоди здатна лише соціологія. Простежуючи зв'язок самогубств із приналежністю до певних соціальних груп, Дюркгейм встановлює залежність числа самогубств від ступеня ціннісно-нормативної інтеграції суспільства чи певної соціальної групи. Автор не погоджується з попередніми дослідниками, які вважали, що самогубство носить

глибоко інтимний та індивідуальний характер і що його можна пояснити не соціальними, а індивідуальними факторами: психічними, психопатологічними, кліматичними, сезонними і т.п. Дюркгейм приходить до висновку, що особистісних психологічних причин стати на шлях самогубства безліч майже у кожної людини – це і нереалізованість у кар'єрі, і нещасна любов, і відсутність матеріальних статків, сім'ї, коханої людини, дітей і т.д. Майже кожна людина зустрічається з подібними проблемами, але не всі вдаються до такого страшного кроку як самогубство, інакше ми всі повільно таким чином зникли б з планети. Звідси Дюркгейм приходить до висновку, що причина самогубства є набагато ширшою та масштабнішою. І основний висновок до якого приходить автор, це те, що сприятливим ґрунтом для самогубства як соціального явища є зростання самотності та відчуження особистості, розрив соціальних зв'язків - релігійних, сімейних, політичних, дружніх і т.п.; втрата соціальної солідарності і підтримки, що, в свою чергу, є результатом загальної невлаштованості суспільства (емоційна і матеріальна скрута, бідність, безробіття, бездуховність, дезорганізація, кризи). Внутрішні, індивідуальні психологічні фактори самогубства є другорядними, і виступають лише в ролі таких, які лише додатково, але остаточно допомогли вплинути на людину, щоб вона дійшла до самогубства. Отже, щоб зменшити рівень самогубств потрібно лікувати суспільство, а не людину. Потрібно разом створювати такий тип суспільства, яке буде дбати про людину, яке не лишить її самотньою зі своїми проблемами, яке не відштовхне і не відсторонить її.

Список літератури

1.Базалук О. А.. Божевільна: першооснова життя і смерті: Монографія. / Олег Базалук. - К.: Кондор, 2011. - 346 с.

2.Белецкая Т.В. Методологические исследования самоубийства как соціального феномена / Т.В. Белецкая - Вестник Балтийского федерального университета имени И. Канта. – Вып. 6., 2012. – С. 89 - 94

3.Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд . / Эмиль Дюркгейм. // Пер, с фр. с сокр.; Под ред. В.А. Базарова. - М.: Мысль, 1994. - 399 с.

4.Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. / Альбер Камю //

(Мыслители XX века). – М.: Политиздат , 1990.-415 с.

5.Смородина М.С. Аномия общества и самоубивства. / Смородина М.С. - Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. - № 2. (78) / 2006 – С. 140 – 147.

6.Хамитов Н.В.Одиночество женское и мужское. Опыт вживания в проблему./ Хамитов Н.В. —Харьков: Торсинг, 2004. – 369 с.

7.Berk, Bernard B. Macro-Micro Relationships in Durkheim's Analysis of Egoistic Suicide. // Berk, Bernard B. - Sociological Theory, Vol. 24, No. 1 (Mar., 2006), - p. 60.

References

1.Bazaluk O. A.. Bozhevilna: pershoosnova zhyttia i smerti: Monohrafiia. / Oleh Bazaluk. - K.: Kondor, 2011. - 346 s.

2.Beletskaia T.V. Metodolohycheskye yssledovanyia samoubyistva kak sotsialnoho fenomena / T.V. Beletskaia - Vestnyk Baltyiskoho federalnoho unyversyteta ymeny Y. Kanta. – Vып. 6., 2012. – S. 89 - 94

3.Diurkheim Э. Samoubyistvo: Sotsyolohycheskyi эtiud . / Эmyl Diurkheim. // Per, s fr. s sokr.; Pod red. V.A. Bazarova. - M.: Mыsl, 1994. - 399 s.

4.Kamiu A. Buntuiushchyi chelovek. Fylosofyia. Polytyka. Yskusstvo. / Alber Kamiu // (Mыslytely KhKh veka). – M.: Polytyzdat , 1990.-415 s.

5.Smorodyna M.S. Anomyia obshchestva y samoubyvstva. / Smorodyna M.S. - Monytorynh obshchestvennoho mnenyia: эkonomycheskye y sotsyalnыe peremenы. - № 2. (78) / 2006 – S. 140 – 147.

6.Khamytov N.V.Odynochestvo zhenskoe y muzhskoe. Opыt vzhyvanyia v problemu./ Khamytov N.V. —Kharkov: Torsynh, 2004. – 369 s.

7.Berk, Bernard B. Macro-Micro Relationships in Durkheims Analysis of Egoistic Suicide. // Berk, Bernard B. - Sociological Theory, Vol. 24, No. 1 (Mar., 2006), - p. 60.

Авторська довідка

Шкіль Людмила Леонідівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (**Адреса:** м. Київ, вул. Тургенівська 8/14, кім. 14-11)

Домашня адреса: м. Київ, вул. Космічна, 8 (гуртожиток № 5), кім. 43а.

Адреса відділення Нової пошти: м. Київ, відділення № 94, бульвар Тараса Шевченка 46 а.

Тел. моб. 097- 227-83-44.

Ел. адреса: Shkill@bk.ru

Author Help

Shkil Lyudmila L., Ph.D., assistant professor of philosophical anthropology National Pedagogical University named after M. Drahomanova. (**Address:** Kyiv, str. Turgenivska 8/14, com. 14-11)

Home address: Kyiv, str. Space, 8 (hostel number 5) com. 43a.

Branch address New address: Kyiv, department number 94, Taras Shevchenko Boulevard 46 a.

Tel. mob. 097 - 227-83-44.

Share. Address: Shkill@bk.ru